

JAARVERSLAG ARCHEOHOTSPOTS

—
2022

ARCHEO
HOTSPOTS

Inhoud

1. INLEIDING.....	3
2. OVERKOEPELEND.....	4
2.1 Steun voor AHS-locaties	4
2.2 Verdrag van Faro	4
2.3 Bestuur	5
2.4 Meevaller	5
2.5 Governance	5
3. Programma Portable Antiquities of the Netherlands.....	6
3.1 Afronding eerdere fasen.....	6
3.2 Adviescommissie	6
3.4 Personele mutaties	7
3.5 Inhoudelijk.....	7
3.6 Jaarverslag PAN-programma.....	8
4. Progamma ArcheoHotspots	9
4.1 Nieuw of bijna nieuw	9
4.2 Landelijk coördinator	9
4.3 Congres De participatie voorbij	10
4.4 Communicatie in binnen- en buitenland	10
5. BEDRIJFSMATIG	12
5.1 Personeel.....	12
5.2 Financieel (31-12-2022).....	12

1. INLEIDING

Het belangrijkste nieuws voor 2022 was de langjarige samenwerking van onze stichting met het ministerie van OCW, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Rijksmuseum van Oudheden. De overeenkomst die daartoe op 29 januari van dat jaar was getekend ging in per 1 maart. De AHS-projectmedewerkers gingen vanaf dat moment opereren als werknemers van onze stichting. Voor de personele en zakelijke administratie treedt het RMO op. Dat kon en kan op solide werkgeverservaring bogen, én is de centrale publieksspeler in de archeologie van ons land. Het ministerie hoefde de vierjaarlijkse instellingsubsidie aan het RMO voor het accommoderen van de AHS-activiteiten slechts uit te breiden op het onderwerp “publieksactiviteiten”, geormerkt voor onze stichting.

De samenwerking met het RMO werd eind van het jaar verfijnd in een allonge, waarin nog enige praktische zaken worden geregeld die buiten de driehoek OCW-RMO-AHS vielen. Een eigen *Handboek HR* vervolmaakt ons geoliede opereren binnen de kaders van het RMO en de eisen van diens subsidieverantwoordingsplicht richting OCW.

Amsterdam, 1 juni 2023
Riemer Knoop
voorzitter.

2. OVERKOEPELEND

2.1 Steun voor AHS-locaties

In de overeenkomst met OCW/RCE is afgesproken dat we ons samen sterk maken voor een financiële rijksregeling voor de ArcheoHotspot-locaties in den lande. Die hebben vaak moeite om fondsen te vinden voor niet-projectmatige activiteiten. Hun participatieve karakter maakt dat ze merendeels als doorgaande voorziening functioneren. Daarover is met enige vrucht overlegd met de rijksoverheid en het Fonds voor Cultuurparticipatie - welke laatste zich in het verleden al positief tot de AHS had verhouden. Voor een cultureel stimuleringsfonds blijft het echter moeilijk om infrastructuur te financieren. Daarom is dit vraagstuk rond de jaarwisseling in een breder kader geplaatst. Samen met een aantal andere publieksarcheologische partijen proberen we invulling te geven aan het Faro-uitvoeringsprogramma dat OCW mogelijk gaat maken. Met dat programma antwoordt OCW tevens op een advies van de Raad voor Cultuur over actualisering van de archeologiesector (“Archeologie bij de tijd”).

2.2 Verdrag van Faro

Onze stichting omhelsde vanzelfsprekend de uitgangspunten van de *Faro Kaderconventie over de waarde van erfgoed voor de samenleving*, van de Raad voor Europa. Centraal staan burgers die in gemeenschappen waarde aan hun leefomgeving toekennen - die moeten gefaciliteerd worden. Maar we waren in het Nederlandse traject richting toetreding van dat verdrag (die ook in 2022 nog niet plaatsvond) verschillende malen zelf ook een actieve speler. Zo werden we een aantal keren genoemd als voorbeeld van een nieuwe, participatieve vorm van erfgoedengagement. We ondertekenden graag het Manifest dat bij monde van OPEN en FIM de tweede kamer en de regering oproept om daadwerkelijk toe te treden tot dat verdrag, dat alweer uit 2005 stamt. Wel verwoordden we een voorbehoud: het zijn niet de erfgoedorganisaties die van belang zijn, maar de burgers van wie en voor wie al dat moois is, en door wie erfgoedzorg ook optimaal in co-creatie tot stand komt.

2.3 Bestuur

Binnen het bestuur is een aantal zetels gewisseld. AWN-voorzitter Gajus Scheltema, medeoprichter van onze stichting in 2018, werd opgevolgd door de nieuwe AWN-voorzitter Hiske Land. Wim Hupperetz, geestelijk vader van de ArcheoHotspots sinds 2014, trok zich met zijn vertrek naar Maastricht als penningmeester en bestuurslid terug. Aan het eind van het jaar zochten we naar twee nieuwe bestuursleden, die kort daarop aantraden.

2.4 Meevaller

Het eerste subsidiejaar was een overgangsjaar. Mede omdat een aantal medewerkers pas later in het jaar startten, zaten we tijdelijk wat ruimer in de middelen (zie onder, 5). Dat maakte het mogelijk enige extra investeringen voor 2022 en 2023 te doen. Bovenaan de prioriteiten stonden het versneld realiseren van een nieuw, geïntegreerd en interactief digitaal AHS- en PAN-platform alsmede het ontwikkelen van een daarbij behorend communicatieplan.

2.5 Governance

Het bestuur vergaderde in 2022 in totaal vijf keer: op 19 januari, 2 maart, 27 mei, 4 oktober en 22 december. Het besprak de samenwerking met het RMO op 29 november en 19 december met het MT van het museum. Een vertrouwenspersoon werd aangewezen in de persoon van secretaris Jeanette Raap. Er werden voorbereidingen getroffen om de PAN-programmaleider Stijn Heeren te ontlasten van zijn bestuurstaak en daarvoor een volwaardig extern bestuurslid aan te trekken, wat kort na nieuwjaar ook werd gerealiseerd.

Het AHS-bestuur tracht waar relevant de Code Cultural Governance te volgen, maar heeft daar nog geen expliciete strategie voor. Dat staat wel op het programma voor het komende jaar.

Wat wel van meet af aan serieus is opgepakt is het stem geven, in de samenstelling van het bestuur en zijn adviescommissie PAN, aan zoveel mogelijk verschillende soorten betrokkenen en stakeholders. Daartoe horen in elk geval: vrijwilligers, coördinatoren, gastvrijheid verlenende instellingen, beroepsarcheologen en algemeen geïnteresseerden namens het bredere publiek. Aan stakeholders zijn in de PAN-adviescommissie vertegenwoordigd: provinciale erfgoedhuizen en depots, gemeentelijke archeologen, detectoramateurs en universiteiten.

3. Programma Portable Antiquities of the Netherlands

3.1 Afronding eerdere fasen

Het programma *Portable Antiquities of the Netherlands* (PAN) ging het afgelopen jaar naar den vleze. Invoegen in de RMO-administratie had enige voet in aarde, aangezien er van een Hoger onderwijs-cao naar de Museale cao moest worden overgestapt. Dat verliep goed maar kostte enige tijd. Veel aandacht ging uit naar de vernieuwing van de belangrijke digitale internetdatabase. Het vlekkeloos functioneren is essentieel voor registratie van validering van de vrijwilligersvondsten.

De programmaleiding besteedde veel aandacht aan de zakelijke afwikkeling van de gehele vorige fase, die - mede wegens covid - 3 jaar had geduurd en zich over de administraties van VU, UvA en NWO had uitgestrekt. Dat zorgde in elk geval voor een clean break als begin van de periode 2022-2028.

3.2 Adviescommissie

Een breed samengestelde adviescommissie begeleidt sinds het verslagjaar de ontwikkeling van het PAN-programma.

De commissie werkt volgens een reglement dat de stichting heeft vastgesteld. We waren erg blij oud-RCE-medewerker Roel Lauwerier bereid te hebben gevonden het onafhankelijk voorzitterschap op zich te nemen. De commissie vergaderde in 2022 maar een keer, op 16 augustus, nog zonder voorzitter. De programmaleiders Stijn Heeren en Mirjam Kars treden op als secretaris. Zij ontwierpen ook een gedetailleerd beleidskader waarbinnen de commissie haar advieswerk doet. Het bestuur stelde dat kader eind december vast.

De PAN-adviescommissie bestaat uit:

- Onafhankelijke voorzitter: Roel Lauwerier
- Sanne Beumer (namens gemeenten, CGA)
- Marijke Nieuwenhuis (namens provincies, IPO-VP)
- Stijn Arnoldussen (namens universiteiten, Archon)
- Roel Kramer (namens erfgoedhuizen, OPEN)
- Anton Cruysheer (namens vrijwilligers, DDA en AWN)
- Luc Amkreutz (namens musea, RMO)
- Jan-Willem de Kort (namens RCE - niet stemgerechtigd)

3.4 Personele mutaties

In de zomer werd bij de RCE financiering voor een parttimespecialist op het gebied van de maritieme archeologie verkregen. De dienst had waardering voor uitbreiding van het PAN-aandachtsgebied en honoreerde die graag, zodat specialist André van Holk per 1 december voor een dag per week aan de slag kon. De totale personele bezetting berslaat nu 4,3 fte, inclusief zzp'ers en gedetacheerden (0,2 fte). We namen afscheid van Vincent der Veen als regiocoördinator ZO-Nederland en hebben in Vick Hermsen een goede vervanger gevonden. Hij werkte voorheen met een kleiner aandeel (0.3 fte)

Functie	Fte's	Personen
Programmaleiding	0,1	Stijn Heeren
	0,3	Mirjam Kars
Regio-coördinator Noord	0,3	Margot Daleman
	0,1	Zzp-er Berna van Wijk
Regio-coördinator West	0,7	Julius van Roemburg
Regio-coördinator Zuidwest	0,5	Jurgen van der Klooster
Regio-coördinator Oost & Zuid	0,5	Vincent van der Veen / Vick Hermsen
	0,3	Vick Hermsen / Vacant sinds vertrek Vincent
Numismatiek Romeinse tijd	0,4	Rob Reijnen
Materiaalspecialist Romeinse tijd	0,4	Stefanie Hoss
	0,1	Stijn Heeren
Materiaalspecialist Middeleeuwen/nieuwe tijd	0,4	Mirjam Kars
Materiaalspecialist maritiem	0,2	André van Holk
Totaal	4,3	

3.5 Inhoudelijk

Aan het einde van het jaar werden in totaal 116.911 records van toevalsvondsten in onze database ingevoerd. Hiervan was 62,3% (72.919) gevalideerd en daarmee online te raadplegen. De invoer werd voor 69,2% door vrijwilligers (en onbetaalde collega's) gerealiseerd.

De regio-coördinatoren besteden steeds meer tijd aan het verzorgen van workshops zelf-invoer door de vrijwilligers en het verwerken van de digitale invoer van de vrijwilligers, alsmede aan het onderhouden van contacten met vrijwilligers en partnerorganisaties. Zelf vondsten fotograferen en invoeren zorgt wel voor werkplezier en moet daarom overeind blijven, maar vormt inmiddels een minder belangrijk aspect van de functie.

Het validatiepercentage neemt af: een aandachtspunt voor het nieuwe jaar. De afname ligt ten dele bij de numismatiek: NUMIS-specialisten en de eigen validatie van munten is door het vertrek van Vincent niet gedekt en moet binnen de eigen specialistenstaf overgenomen worden - het is geen taak die

bij een regio-coördinator thuishoort.

	totaal PAN	waarvan in 2022
invoer door PAN-staf	80.287	6.656
invoer vrijwilligers/onbetaalde collega's	36.614	14.980
invoer totaal	116.911	21.636
gevalideerd	72.919	12.583
validatiepercentage	62,3%	min 1,0%
gevalideerde munten (NUMIS-productie)	18.314	2.067

3.6 Jaarverslag PAN-programma

De PAN-programmaleiding maakt na afloop van elk kalenderjaar een gedetailleerd verslag waarin de resultaten, en daarmee de realisatie van de in het beleidsplan geformuleerde doelen, zijn opgenomen. Met dat verslag worden de PAN-adviescommissie en het AHS-bestuur over de voortgang geïnformeerd.

*Tijdens de PAN-afspraken bij de vinders thuis komen bijzondere vondsten aan het licht.
Foto Alexander van de Bunt*

4. Progamma ArcheoHotspots

4.1 Nieuw of bijna nieuw

Als landelijke ondersteuning van ArcheoHotspots konden we een ook dit jaar aantal nieuwe locaties verwelkomen. Dat betrof Bergen op Zoom (opening november 2022), Tiel (opening 25 april 2023) en Ammersoyen (kasteel, open medio 2023). Een tweede mobiele hotspot, in Apeldoorn, bewijst het succes van deze goed zichtbare en direct tot de verbeelding sprekende vorm van archeologisch publieksengagement. We waren verder actief betrokken bij voorbereidingen voor nieuwe hotspots in Zeeland en Noord-Nederland.

4.2 Landelijk coördinator

We waren erg blij met het aantreden van Alexander van de Bunt als nieuwe landelijk coördinator. Als rasechte publieksarcheoloog - hij is auteur van het succesvolle *Wee de overwonnenen*, over de Romeinen in de Lage Landen - en voormalig adviseur archeologie en PAN-verantwoordelijke in de provincie Utrecht is hij geknipt voor die opgave. Met zijn 0,5 fte aanstelling moet hij het netwerk van coördinatoren ondersteunen, inspireren en uitbreiden. Daarbij bouwt hij voort op het werk van zijn voorgangers, Marlyn Everink en Marie-France van Oorsouw. Marlyn had middenin de pandemie nog de stand van zaken bij alle 20+ Hotspotvestigingen in den lande opgemaakt. Haar analyse was het uitgangspunt voor Alexander. Na een vliegende start constateerde hij na 100 dagen op twee punten grote nood bij de meeste locaties.

Allereerst stukt niet zelden de aanvoer van voldoende geschikt en relevant archeologisch materiaal om bij de hotspots bewerkt te worden. Dat kan liggen aan te weinig bekendheid bij of vertrouwen van de depots waar dat vandaan moet komen. Of ook is er soms te weinig ruimte bij sommige gastinstellingen voor het aanstellen van vaste (parttime) coördinator.

Ten tweede ontbreekt het bij een aantal locaties aan voldoende toegang tot en gebruik van sociale media, digitale hulpmiddelen of de inzet van internettools. Die zijn tegenwoordig onmisbaar bij vrijwel elke sociale en culturele activiteit. We hopen dat de lancering van ons nieuwe digitale platform 'archeohotspot.nl', in de loop van 2023, daar een wending aan gaat geven. Dat is immers open, laagdrempelig en participatief bedoeld, en leent zich hopelijk goed voor het delen van enthousiasme, kennis in de vorm van verhalen en trots op bereikte resultaten.

4.3 Congres De participatie voorbij

Op 14 november vond ons eerste congres plaats. In de Amsterdamse Waag kwamen 60 deelnemers uit de wereld van social design en publieksarcheologie bijeen rond een tiental presentaties over participatieve ontwikkelingen op het gebied van cultuur, erfgoed, wetenschap en samenleving. Wij wilden een publieke reflectie op gang brengen door het niet over de hotspots te hebben, maar vergelijkbare verschijnselen te onderzoeken. In wat voor perspectief zijn onze ArcheoHotspots goed te begrijpen? We doen er immers aan burgerwetenschap, aan educatie en aan draagvlakversterking voor de archeologie. Maar ook aan emancipatie van vrijwilligers, participatie door bezoekers en passanten en aan het verbanden leggen met onze leefomgeving. Naast erg inspirerende bijdragen uit onverwachte hoek bracht een interactieve slotsessie met de hele grote onderwerpen in beeld die we in een meerjarenbeleid gaan adresseren. Hoe breng je groepen bij elkaar? Hoe zorg je dat er eigenaarschap ontstaat? Hoe maak je dat mensen hun eigen autonomie ervaren? Hoever moet je buiten je eigen muren gaan en hoeveel ruimte hebben we eigenlijk nodig? Het congres kreeg het karakter van een atelier. Een integraal filmverslag staat op de [website](http://www.MMNieuws.nl). Een analyse komt in www.MMNieuws.nl.

4.4 Communicatie in binnen- en buitenland

Een uiterst belangrijke mijlpaal voor PAN was de uitgave *Van vondst tot verhaal. Archeologische vondsten in particulier bezit* (Matrijs, 2022), in samenwerking met AWN - Nederlandse Archeologievereniging. Onze programmaleiders Stijn Heeren en Mirjam Kars delen daarin de oogst van - toen - zes jaar amateurs serieus nemen.

Onze voormalige voorzitter Wim Hupperetz nam in 2022 afscheid als directeur van Allard Pierson, de erfgoedtak van de UvA. Hij schreef een monografie met een terugblik op zijn 19 jaar aan de UvA. Dat bevat een belangrijk betoog over ArcheoHotspots, met een complete genealogie en rechtvaardiging van het idee - zijn geesteskind. Het staat er in een hoofdstuk 'Towards a participatory dialogue', zie *Museums, Heritage and Digital Curation*, Leiden: Sidestone Press 2022, 153-157.

In het RMO-katern van het zomernummer van *Archeologie in Nederland*, het kwartaalblad van AWN - Nederlandse Archeologievereniging, publiceerden we een verdiepende beschouwing over publieksarcheologie, participatie en

de hotspots: 'Participatieve archeologie in de volgende versnelling' (AiN6/2, 2022, 50-51).

Tijdens een 'Limesdag' van Erfgoedhuis Zuid Holland in museaal themapark Archeon gaf onze voorzitter op 14 oktober een keynote lezing 'Erfgoed in de 21ste eeuw: vermaatschappelijking en vererfgoedisering'. En in Brussel legde hij op 9 december het concept van de ArcheoHotspots uit tijdens een Inspiratiedag publieksarcheologie van het Forum van Vlaamse Archeologie.

In Erfgoed Rozet Arnhem werken vrijwilligers van de ArcheoHotspot Arnhem aan de collectie Withaar. Hun werkzaamheden trekken bejks van jong en oud. Foto Mirjam Verdonk

5. BEDRIJFSMATIG

5.1 Personeel

In 2022 waren in dienst van de stichting:

Alexander van de Bunt (ArcheoHotspots, landelijk coördinator)
 Mirjam Kars (PAN, programmaleiding)
 Margot Daleman (PAN)
 Vick Hermsen (PAN)
 André van Holk (PAN)
 Stephanie Hoss (PAN)
 Jurgan van der Klooster (PAN)
 Rob Reijnen (PAN)
 Julius van Roemburg (PAN)
 Vincent van der Veen (PAN)

Als zelfstandigen werkten voor ons:

detachering vanuit VU: Stijn Heeren (PAN, programmaleiding)
 zzp'er: Berna van Wijk (PAN)

In 2022 bestond het bestuur uit de volgende personen:

Liselotte Gertenbach, lid
 Stijn Heeren (voor PAN-programma)
 Wim Hupperetz, penningmeester
 Riemer Knoop, voorzitter
 Hiske Land (namens AWN Nederlandse Archeologievereniging)
 Jeanette Raap, secretaris
 Ilias Zian, lid

5.2 Financieel (31-12-2022)

Kosten			
Personeel	in dienst	268.339	
	extern	31.964	
	subtotaal		300.303
reis/verblijf		5.359	
Congres		5.000	
Representatie		2.354	
Kantoor		8.965	
administratie RMO		10.000	
onderzoek AHS-locaties		1.406	
vrijwilligersvergoedingen		1.800	
Overig		620	
	subtotaal		35.504
Bestemmingsreserve			107.066
			442.875
Baten			
reguliere subsidie OCW			435.000
aanvullende subsidie RCE maritiem		2.875	
subsidie congres St.Onderzoekslink		5.000	
			7.875
			442.875

Portable
Antiquities of the
Netherlands

 RIJKSMUSEUM
VAN OUDHEDEN

nationale
**ARCHEO
LOGIE** dagen

SAXION

 AWV
Nederlandse
Archeologievereniging

DE detector AMATEUR

Stichting ArcheoHotspots wordt meerjarig ondersteund door het ministerie van OCW

Stichting ArcheoHotspots
Alexander Boersstraat 7-2
1071 KT Amsterdam

KvK 72411139

www.archeohotspots.nl